

Ajatuksia kestävän teollisuusmatkailun kehittämisestä

Petra Paloniemi, YTM, lehtori, Vastuulliset palvelut, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: matkailu, teollisuusmatkailu, kestävä kehitys, innovaatiot, alustatalous, jakamistalous, trendit

Kansallisen matkailustrategian mukaan matkailutoimijoiden tulee panostaa kestävän ja vastuullisen matkailun kehittämiseen, joka sisältää ympäristönäkökulmien lisäksi myös laajasti sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset näkökulmat (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019). COVID-19-pandemia on aiheuttanut vakavan tilanteen matkailualalle. Matkailun kehittäminen ja uudet innovaatiot ovat entistäkin tärkeämpiä. Pandemian aiheuttamien matkustusrajoitusten vuoksi kansainvälinen matkailu näyttää talvikaudella 2020-21 vähenevän radikaalisti ja muuttunut tilanne on johtanut monien yritysten ahdinkoon. Kysymys kuuluukin, että mitkä voisivat olla kestävä matkailua edistäviä ratkaisuja ja liiketoimintamalleja matkailualalla ja teollisuusmatkailussa?

Teollisuusmatkailu on jo sinänsä hyvä esimerkki kestävästä matkailusta ja resurssien uudelleenhyödyntämisestä. Teollisuusmatkailun termi on kuitenkin vielä varsin tuntematon. Teollisesta historiaperinnöstä matkailun vetovoimatekijänä alettiin puhua Isossa-Britanniassa 1980-luvulla, jolloin jotkut maakunnat tunnistivat teollisuusperintönsä mahdollisuudet matkailukohteina (Otgaar 2010; Ruokamo 2018). Asteittain 1980-luvulta lähtien teollisuusmatkailun määritelmä laajentui sisältämään vierailut toiminnassa oleviin yrityksiin ja tuotantolaitoksiin, joissa oli oppimiseen tarkoitettuja kierroksia, tuotenäytteitä ja mahdollisuus ostaa tuotteita tai matkamuittoja. Teollisuusyritysten museot ja teemapuistot ovatkin olennainen osa teollisuusmatkailua, ne tarjoavat muun muassa mahdollisuuksia tutustua erilaisiin tuotantoprosesseihin ja historiaan (Otgaar 2012, 87; Ruokamo 2018). Ranskan matkailutuotteiden kehittämisorganisaatiot jakavat teollisuusmatkailun kolmeen osaan eli teollisen kulttuuriperinnön matkailuun, yritysvierailuihin ja tieteelliseen matkailuun (Ruokamo 2018). Meillä Suomessakin on esimerkkejä vanhojen teollisuusmiljöiden muuttamisesta matkailukäyttöön (esimerkiksi Ahlströmin ruukki Noormarkussa, Outokummun Vanha Kaivos

ja Tytyrin Elämyskaivos Lohjalla). Näissä kohteissa vanhaa teollisuushistoriaa on tuotteistettu elämyksellisesti ja tarinallisesti nykypäivän ihmisille, onpa joissakin kohteissa tehty myös esimerkiksi tarinallisia kierroksia eri kohderyhmille, esimerkiksi lapsille (Lasten kaivos ja Tytyrin Tyyra –kierros). Useissa teollisuusmatkailukohteissa toteutuu esimerkillisesti kestävän kehityksen ajatusta tukeva resurssien uudelleenhyödyntämisen periaate.

Uudenlaisista ja nousevista liiketoimintamalleista hyvin lähellä toisiaan oleva käsitteet **alustatalous**, **jakamistalous** ja **yhteisöllinen kuluttaminen** tarjoavat mahdollisuuksia liiketoiminnan kehittämislle ja resurssien uudelleenkäytölle, miksei myös teollisuusmatkailussa.

Digitaalisuuden mahdollistama liiketoiminnallinen alustatalous kokoa yhteen digitaalisuuden tarjoamia mahdollisuuksia ja luo niiden avulla tuottavuutta ja kasvua palveluyhteiskuntien tarpeisiin. Parhaiten kasvavat ja tuottavat arvoa sellaiset yritykset, jotka toteuttavat alustatalouden keinoin mahdollisimman puhtaasti palvelutuotannon logiikkaa - tuottaen tehokkaasti jatkuvasti kumuloituvaa asiakasarvoa. Alustatalous on työkalu, joka kannattaa ottaa aktiivisesti sekä yritystoiminnan kasvun että koko yhteiskunnan tuottavuutta ja kasvua edistäväksi työkaluksi. (Business Finland 2017.)

Jakamistalouden ja yhteisöllisen kuluttamisen perusajatus on hyvin lähellä YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelmaa ja sen tavoitetta tuottaa vähemmällä enemmän (Suomen YK-Liitto 2020). Rachel Botsman määrittelee kirjassaan “What’s Mine is Yours: How Collaborative Consumption is Changing the Way we Live?” yhteisöllisen kuluttamisen seuraavasti: “the system that activates the untapped value of all kinds of asset through models and marketplaces that enable greater efficiency and access” (Botsman & Rogers 2010). Usein alkuperäinen idea ylimääräisten resurssien jakamisesta niitä tarvitseville on jakamistaloudessa muuttunut yleisemmin liiketaloudelliseksi voittoa tavoittelevaksi toiminnaksi (Hakkarainen & Jutila 2017). Jakamistalouden kautta niin yritykset kuin paikalliset ihmiset voivat matalalla kynnyksellä ottaa osaa esimerkiksi palveluiden tuottamiseen majoitus-, kuljetus- ja elämysten tarjoajina (Guttentag, 2015; Tussyadiah & Pesonen, 2016), miksei myös teollisuusmatkailussa. Alustat voivat toimia myös tehokkaina myynti- ja markkinointikanavina matkailutuotteille, ja niiden kautta voidaan saavuttaa uudenlaisia kohderyhmiä. Esimerkiksi alustataloudessa toimiva, matkailuelämyksiä välittävän, Doerzin toimitusjohtaja Tomi Virtanen kertoo, että puolet heidän asiakkaistaan on yrityksiä, joille Doerz toimii myynti- ja markkinointikanavana

(Virtanen 2020). Jotkut matkailun alueorganisaatiotkin hyödyntävät jakamistalouden teknologiaa ja alustoja myyntikanavina.

Uusien, yhteisöllisyyttä korostavien liiketoimintainnovaatioiden lisäksi myös tietyt jo olemassa olleet kestävä matkailua tukevat trendit saattavat vahvistua pandemian jälkeen. Garcia-Rosell, Haanpää, Hakkarainen ja Saraniemi kirjoittavat, että ilmiöt kuten “staycation”, lähimatkailu ja virtuaalinen matkailu tulevat mahdollisesti nousemaan matkailussa (Garcia-Rosell, Haanpää, Hakkarainen, & Saraniemi 2020.) On mielenkiintoista pohtia, että miten nämä trendit voisivat näkyä kestävässä teollisuusmatkailutuotteissa. Matkailu lähialueilla ja pysyminen lähellä kotia voi luoda kysyntää myös teollisuusmatkailutuotteiden kehittämiseksi paikallisille ihmisille. Teollisuusmatkailutuotteita voisivat olla opastetut, tarinalliset tehdaskierrokset ja esimerkiksi elämylliset panimoesittelyt. Näiden tuotteiden ohien voisi kehittää myös virtuaalisia elämyskierroksia. Voisi olla jännittävää syösyä vaunussa pimeään kaivostunneliin virtuaalisena elämyksenä omalta kotisohvalta tai maistella ohjatusti paikallisen panimon tuotteita kotona.

Tässä artikkelissa pohdin erilaisia kestävä matkailua tukevia trendejä ja liiketoimintamalleja suhteessa teollisuusmatkailuun. Kestävässä teollisuusmatkailussa tuotetaan vähemmällä resursseilla enemmän arvoa hyödyntämällä olemassa olevia resursseja, esimerkiksi teollisuusmiljöitä matkailussa. COVID 19-pandemian vakavuutta mitenkään aliarvioimatta tilanne laittaa meidät yksilöinä kyseenalaistamaan kulutuskäyttäytymistämme ja arvojamme ja vastaavasti yritykset kehittämään uudenlaisia innovaatioita vastaamaan uudenlaisiin vaateisiin. TKI-toimintaan panostaminen voi olla uudessa tilanteessa monen yrityksen eilinehto. Kaikki tämä voi ohjata kohti kestävämpää ja yhteisöllisempää tulevaisuutta.

Kirjoittaja on mukana Teollisuusmatkailun konseptointi -hankkeessa (Lapin liitto /EAKR, Vipuvoimaa EU:lta 2014-2020). Hanke on alkanut 8/2019 ja päättyy 12/2021. Hankkeen päätoteuttajana on Lapin ammattikorkeakoulu ja osatoteuttajana Lapin yliopisto

Lähteet:

Botsman, R. & Rogers. B. 2010. What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption.

Business Finland 2017. Digitaalisen alustatalouden tiekartasto.

https://www.businessfinland.fi/globalassets/julkaisut/alustatalouden_tiekartasto_web_x.pdf

Garcia-Rosell, J. C., Haanpää, M., Hakkarainen, M. & Saraniemi, S. 2020. Covid-19 Insights: Covid-19 as a Trigger for more responsible tourism business models. *Business & Society*. Viitattu 12.10. 2020. <http://businessandsociety.org/2020/07/16/covid-19-as-a-trigger/fbclid=IwAR3beTrYNwRTMFBMgvVloS3G1o4UxsM5cXUnPLDd613Rous7xrL64R6l4Ik>

Guttentag, D. A. 2015. Airbnb: Disruptive innovation and the rise of an informal tourism accommodation sector. *Current Issues in Tourism*, 18(12), 1192–1217.

Hakkarainen, M. & Jutila, S. 2017. Jakamistalous matkailussa. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 183–187). Rovaniemi: Lapland University Press.

Otgaar A. 2010. Industrial tourism. Where the Public Meets the Private. Erasmus Universiteit Rotterdam. Hollanti.

Ruokamo, Oili (2018). Teollisuusmatkailusta kilpailuetua Kemiin. Teoksessa Soili Mäkimurto-Koivumaa (toim.) Lapin Tuntu (s. 171-194). Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 1/2018. Viitattu 2.10.2020. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142354/LapinAMK%20Lapin%20tuntu.pdf?sequence=6&isAllowed=y>

Suomen YK-Liitto 2020. Kestävän kehityksen tavoitteet. Viitattu 25.9.2020. <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet>

Tussyadiah, I. P., & Pesonen, J. (2018). Drivers and barriers of peer-to-peer accommodation stay—An exploratory study with American and Finnish travellers. *Current Issues in Tourism*, 21(6), 703–720.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2019. Suomen Matkailustrategia 2019–2028. Viitattu 2.10.2020. <https://tem.fi/documents/1410877/2735818/Suomen+matkailustrategia+2019-2028.pdf/8954acc-f137-58b9-bd67-e07e01e8d10c/Suomen+matkailustrategia+2019-2028.pdf?t=1575466943000>

Virtanen, T. 2020. Doerz: kesän 2020 läpikäynti - dataa varauksista ja aktiviteeteista. Webinaari 16.9.2020.